پلاتۆنۆڤ "کافکا*-ی ڕوسی".. و کێشەی ئەنتڵجنسیای شۆڕشگێڕی ڕوسی ... 2

ئەندرێ پلاتۆنۆڤ ٢٨ ئاب ١٨٩٩ – ٥ كانونی دووەمی 1951

2-2

عبدوڵا حبە – مۆسکۆ
وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە: نەجات عەزیز

بەشی دووەم ....

لە دوای مردنی لینین سەراپای حیزب نقوم بوبو لە کێشە ناوخۆیەکانی. هەر باڵەو بەگوێرەی بەرژەوەندێکانی خۆی لە گرتنە دەستی دەسەڵات خوێندنەوەی بۆ مارکسیەت ئەکرد. سەرکردەی شۆڕشگێڕ و ڕۆشنبیری بەڵشەفێکان زۆریان لە ساڵانی بیستەکان لەناو چون بەهۆی شەڕی ناوخۆ و تیرۆر یان بەهۆی نەخۆشی لە دوای ساڵانێکی درێژی بەندیخانە و دورخستنەوە بۆ ناوچەساردەکانی سیبیریا لە سەردەمی حکومڕانی قەیسەریدا. ئەوانەیش کە مابون لە گەرمەی کێشمە کێشی حزبیدا ئامانجە سەرەکێکانی شۆڕشیان لە "ئاشتی بۆ کەپرنشینەکان و شەڕ لە دژی کۆشکەکان" و کارگا بۆ کارگەران و زەوی بۆ جوتیار و گەڕاندنەوەی سەربازەکان بۆ ناو خێزانەکانیان بیرچوبو. خەریکی لەناوبردنی یەکتر بوون تا لە کۆتاییدا گروپەکەی یوسف ستالین سەرکەوت و بەتەنیا دەسەڵاتێکی تاکڕەوانەی گرتە دەست. ڕوداوی ڕوخێنەری زۆر گەورە و کارەساتی گەورەی بەدوای خۆیدا هێنا باجەکەشی بەشێوەیەکی سەرەکی گەلی ڕوسی دای و داڕوخانی دەوڵەتی سۆشیالیستی لەسەرەتای نەوەتەکانی سەردەی ڕابوردو لێکەوتەوە کە هیواو ئاواتی زۆری لەسەر هەڵبەسترا بوو.جوتیاران نەبوون بە خاوەن زەوی، کارگەکان خرانە ژێر دەسەڵاتی بیرۆکراتی حزبی کە بۆ ئامەنجەکانی خۆی بەکاری ئەهێنا و وڵات سەرقاڵی شەڕی ناوخۆ بوو. دواتر جەنگی جیهانی دووەم و "شەڕی سارد". لەهەموو هێکان کوشندەتر بیرۆکراتی حزبی بوو کە ڕەوتی پێشکەوتنی دواخست. ئا بەمجۆرە گەورەترین شۆڕشی سۆشیالیستی لە سەدەی بیستەمدا کۆتایی هات بە دامەزراندنی ڕژێمیکی تۆتالیتاری کە هەرگیز بەڵشەفێ سەرەتاییەکان

بەبیریاندا نە ئەهات.

پرۆفیسۆری ڕوسی بیتیریم سۆرۆکین لێتوێژەری کۆمەڵایەتی ئاماژە بەوە دەکات کە پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی دەستەبەر ناکرێ بە بڕیاری سەرکەردایەتی باڵا بەڵکو ئەبێ ئەم پێشکەوتنە بنەمای هەبێ، ئابوری بێ یان کۆمەڵایەتی یان ڕۆشنبیری بێت. هاووڵاتی ناتوانێت لە کۆمەڵگایەکی باڵاتر بژی ئەگەر نەگاتە ئاستێکی بەرزتری ڕۆشنبیری وهەڵسوکەوتی شارستانیانە. بەڵام ستالینی جۆرجی کە خۆی ئاستێکی ڕۆشنبیری بەرزی نەبوو بە عەقلیەتێکی قەوقازیانە هەڵس وکەوتی ئەکرد بە بەکارهێنانی هێز و ناچارکردن. بڕوای وابو کە بنیادنانی کۆمەڵگای سۆشیالیستی لەڕێی سەربازگەی بەندکردن کە دوژمنە سەرسەختە جوەکەی، لیف ترۆتسکی لەسەرەتای بیستەکان دایهێنا بەمەبەستی دەستەبەر کردنی کرێکاری بێ کرێ(خۆڕایی) بەبەندکردنی بوجوازێکان لەم بنکەی بەندکردنانەدا و بەکارهێنانیان لە پرۆژەی گەورەی ئابوری لە سۆڤێت لە بیستەکان و سیەکانی سەدەی بیست وەکو ئیستگەی کارۆئاوی سەر ڕوباری دنێبر و کەناڵی "بیلۆمۆرکانال" و کارگاکانی میتالۆرجیا. لە بواری ڕۆشنبیڕیشدا ویستی کارەکان بە هەمان شێوە بەڕێوە بەرێت.

ئەندرێ پلاتۆنۆڤیچ کلیمەنتێڤ ناوە خوازراوەکەش "پلاتۆنۆڤ" ە لە ٢٨ ئابی ١٨٩٩ لە شارۆچکەی بامسکایا سلۆبۆدا لە پارێزگای ڤۆرۆنیچ لە خێزانی کرێکارێکی سەر بەهێڵی ئاسنین لە دایک بوو. لە شانزە ساڵیەوە لە وێستگەیەکی شەمەنەفەر دەستی بەکار کردن کرد، لەبەر ئەوە هەمیشە شانازی بە ڕەچەڵەکە پرۆلیتارێکەیەوە ئەکرد ئەمەیش لە شیعرەکانی ئە سەردەمەیدا دیارە . خێزانەکەیان لە خانویەکی کرێ ئەژیا. لە دوای نانی ئێوارە کە پێکهاتبوو لە نانی جۆ، هەندێ خوێیان پێوە ئەکرد تامێکی تایبەتی ئەدایێ لە گەڵ چای کە لە گێزەری وشك ئامادێ کرابو. منداڵەکان هەموو لەسەر زەوی ئەخەوتن بەیەکەوە لە ژێر یەک لێفەدا. بەمجۆرە ئەندرێ مانای هەژاری هەر لەمنداڵیەوە ئەزانی و لە چیرۆکە سەرەتاییەکانیدا لەسەری نوسیبووی کە لەڕاستیدا وێناکردنێکی ڕاستەقینەی ڕۆژانی منداڵیی بوو. خوێندنی سەرەتایی لە قوتابخانەی سەر بە کەنیسە تەواو کرد. لە ساڵی١٩١٤ دوای ئەوەی خوێندنی ناوەندی تەواو کرد ناچار بوو واز لە خوێندن بهێنێ و بۆ نان پەیداکردن لە کارگەیەکی سەر بە هێڵی شەمەندەفەر کە باوکی بۆ ماوەی چل ساڵ کاری تێدا کرد، دەست بە کاری مێتاڵ تاشی بکات.

دواتر لە کارگەیەکی بۆڕی دروست کردن وەکو بۆڕیچی دەست بەکار بو.

قورسی کارکردن لە وەرشەکانی ئەم کارگانەی لە چیرۆکی ” من و سرۆجا” دا گێڕاوەتەوە چۆن مرۆق بەناچاری “زۆر پەست ئەبێ و بە بچوککترین هێ ئەتەقێنەوە”. کەشۆڕشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ هەڵگیرسا ئەندرێ بەخۆش حالیەوە پێشوازی لێکرد و تێوەی گلا. لە ساڵی ١٩١٨ چوە پەیمانگای هێڵی ئاسنین لە شاری ڤۆرۆنیچ بۆ بەدەست هێنانی بڕوانامەی ئەندازیاری میکانیک. لە ساڵی ١٩٢٠ داوای بوون بە ئەندام لە حزبی بەڵشەفیدا پێشکەش کرد . پلاتۆنۆق ڕقی لە جەنگ بو، دژی جەنگی جیهانی یەکەم وەستایەوە و بە جەنگی ئمپیریالی ئەژمارد. سەربازەکان کە مناڵی هەژارانن ئەبنە سوتەمەنی ئەم ئاگرە. لە جەنگی جیهانی دوەمیش کە وەکو ڕۆژنامە نوسێکی جەنگی لە بەرەکانی شەڕ کاری ئەکرد هەمان بۆچونی هەبوو لە سەر جەنگ. بە بۆچونی ئەم، کە مرۆق مرۆڤێکی برای ئەکوژێ کارێکی وەحشیانەیە سەر بە هەر لایەنێکیش بێت. لە چیرۆکی “یامسکایا سلۆبۆدا” کە یەکێکە لە چیرۆکە سەرتاییەکانی لە زمانی یەکێ لە کارێکتەرەکانەوە ئەڵێ:”هیچ پاساوێك و قارەمانێتیەك لە کوشتندا نیە.. نەفام-شەیتانەکان لەوێ خوێن ئەڕێژن..”. لە ساڵی ١٩١٤ نەبرا بۆ خزمەت کردن لە سوپا بەڵکو وەکو یارمەتیدەری شۆفێر بۆ کارکردن لەسەر شەمەندەفەر دەستنیشان کرا و دواتر بەهۆی شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە لە ڕۆیشتن بۆ بەرەکانی شەر ڕزگاری بوو.

نوسیویەتی و ئەڵێ: شۆڕش کاروانی مێژووە، لەلای من بوو بە هەستێکی نامۆ و خۆش. بەڵام دواتر ووشەی کاروان هەستی شۆڕشی لەلا دروست ئەکرد. شۆڕش و شەڕی ناوخۆ لە ڕوسیا هاوکات بوون لە دەمێکدا کە ڕوحی مرۆق بەتوندی و ناسکیەوە هەڵسوکەوت لەگەڵ ڕوداوەکانی دەور و بەریدا ئەکات. پلاتۆنۆق دواتر لە چیرۆکی “ئەفرۆدێت” نوسیویەتی “. ڕۆژگارێکی خۆش دادێ کاتێك جوڵەی دڵی خەڵکی لێگەڕێ پێشکەوتنی مێژووی جیهان یەک ئەگرن . پلاتۆنۆق وەڵامدانەوەی هەبوو لەگەڵ شۆڕش و بڕوای هەبوو کەوا داهاتو ڕۆشن ئەبێ. لەمەدا هاوڕا نەبوو لەگەڵ نوسەرە هاوچەرخەکانی وەکو بۆنین و بریشفین و بۆلگاکۆف و ئەلیکسی تۆلستۆی و کەسانی تر کە لە سەرەتای ڕوداوەکانی ڕوسیا هیچ شتێکی “مۆسیقی” یان نەئەدی تەنها خوێن و دڕەقی و زوڵم زیاتر ئەمەشیان بە کارەسات دائەنا، بەڵام دواتر هەندێک لەمانە بۆچونیان گۆڕی.

لەهەموو بارێکەوە شۆڕش ڕۆڵێکی جیاوازی لە چارەنوسی پلاتۆنۆڤدا گێڕا لەم بارەیەوە نوسیویەتی: “لە چاوتروکانێکدا لە مناڵێکەوە گۆڕیمی بۆ پیاوێك بە بێ ئەوەی بە ژیانی هەرزەکاریدا بڕۆم. پێش شۆڕش مناڵ بوم دەرفەت نەبوو ببم بە گەنج، کات نەبوو، ئەبوایە

ببومایە بە پیاوێکی چارەگرژ و ڕەنجم بدایە..”..” ئەوکات لە چەقی دوڕیانێکدا بووم- مێژوو و ژیانی کەسێتیم. تەمەنم بوو بە نۆزدە ساڵ واتە تەمەنی سەدەی بیست لەو کاتەدا، لە گەڵ سەدەکەی خۆم لە دایك بووم کە لەگەڵ گەورە بوونی مرۆڤ ئەویش گەورە ئەبێ- لە گەرمەی تین و هێزی لاویدا بووم، لە هەمان کاتدا کە شۆڕش لە جیهاندا بەڕێوە ئەچوو”.چالاکی لە داهێنان و هەڵبەستنی هۆنراوە دا لە لای پلاتۆنۆڤ لە ساڵانی ١٩١٤ و ١٩١٥ دەستی پێکرد.

بەرهەمە سەرەتاییەکانی نارد بۆ گۆڤارە ئەدەبێکانی پیترسبۆرگ بەڵام بڵاو نەئەکرایەوە لەبەرامبەردا نامەی دەستخۆشی و هاندانی پێ ئەگەیشت لە بەرئەوی بەهرەیان تیایدا بەدی ئەکرد. بەڵام لە نێوەندە ئەدەبێکاندا بەگەرمی پێشوازی لێکرا چونکە بە شاعیرێک و نوسەرێکی پەیدا بوو لە ڕەحمی پرۆلیتاریاوەیان ئەژمارد و پێشبینی داهاتویەکی پرشنگداریان لێ ئەکرد. لە ساڵی ١٩١٨ یەکەم چیرۆکی بە ناونیشانی “گوارە” بڵاو کرایەوە، لە هەمان ساڵ قەسیدەی “بۆ کوڕە پرۆلیتاری” لە گۆڤاری “سێبەرەکان” بڵاو کرایەوە تیایدا داوای لە گەنجان کردبوو خۆیان لابدەن لە سۆزی لە ڕادە بەدەر و پەنابەرنە بەر بیرکردنەوەی زیاد و حوکمی عەقڵ. دوای ئەوە هەندێ قەسیدەی تری بە ڕوحیەتی شۆڕشی بەڵشەفیەوە بڵاو کرایەوە. لەم کاتەدا پلاتۆنۆڤ زیاتر بە شۆڕشگێڕێك ئەناسرێ تاوەکو شاعیر، بەتایبەتی لەبەر ئەوەی ڕەخنەگران پێشوازیان لە بیرۆکە و وێنە شیعرێکانی نائەکرد کە بەلای هێماکردندا دا ئەشکێنێ لە قەسیدەکانیا و بەوە تاوانبار ئەکرا کە سەر بە داهاتوییەکانە. لە ساڵی ١٩١٩ وتارێکی بڵاو کردەوە بۆ ” شاعیر و نوسەرە پرۆلیتاریا تازە دەستپێکردوەکان” تیایدا ئاماژە بە شۆڕش لە بواری هونەردا ئەکات کە ” بەشێکە لە شۆڕشی ڕوح و پرۆلیتاریا تیایدا ئاگر بەرئەداتە گیانی بورژوازی و هونەرە مردوەکەی و سەرزەوی لە خراپی و شەڕ و ڕابودو و ناشرینی دژە ژیان لەناو ئەبات و شوێنەکەی پاک ئەکاتەوە بۆ بنیادنانی جیهانی جوان و خێربەخش. دوای هەنگاوی ڕوخاندن هەنگاوی بنیادنان دەست پێ ئەکات”.

لە تەموزی ١٩١٩ پلاتۆنۆڤ بۆ کارێکی حیزبی نێردرا بۆ شارۆچکەی نۆڤۆخۆبیرسك بۆ پڕوپاگەندە کردن بۆ ڕژێمی نوێی سۆڤێت و هاندان بۆ داگیر کردنی هەمو جیهان لە پێناو بڵاوکردنەوەی کۆمەنیستیدا و بەرزڕاگرتنی کمسەمۆل (ڕێکخراوی لاوانی کۆمەنیست) و سوپای سووری نەبەرد. ئەم شوێنەی کە ئەبوایە کاری تێدا بکردایە دەشتێکی پان و بەرین و وشک بوو لە هاوینان گروپەکانی پاسەوانەنی سپی بەرهەڵستکار تیایدا چالاك بوون. ئەم گەشتە هەستێکی دەرونی نامۆی

لەلا دروست کرد چونکە خەڵکی ئەم ناوچەیە لە باسەکانی لەبارەی شۆڕش و داواکارێکانی ئەم تێنائەگەیشتن. خەمی گەورەیان گەڕان و چۆنیەتی پەیدا کردنی بژێوی ڕۆژانەیان بوو نەوەکو گوێ گرتن لە پڕوپاگەندەی ئایدیۆلۆجی. کارتێکردنی ئەم ڕوداوانە لە سەری دواتر لە ڕۆمانە مەزنەکەی " تشیفینگۆر" ڕەنگی داوەتەوە. ئەوەی تێبینی ئەکرێ لەو کاتانەدا پلاتۆنۆڤ بیرێکەی ئەویندارى لە کاتی شۆڕش ڕەت کردۆتەوە و بەفیڕۆدانی کات ناوی بردوە، هەروەها نکولی لە ئایین کردوە لە ژێر کاریگەری فەلسەفەی نیتشە، لە کتێبی " ئاوا زەردەشت ئاخاوت". لە نوسینێکیدا بە ناوی "ئکتۆبەری دواڕۆژ" ئەڵێ: کۆمەڵگای کۆمەنیستی زۆربەی لە پیاو پێك دێ.. یەکسان کردنی پیاو و ژن لە کارە باشەکانی سۆسیالیستەکانە- بەڵام ڕاستی نیە- ئەم یەکسانیەش هەرگیز نابێ بە ڕاستی و ئێستا کاتی ئەوەیە چارەسەری کۆتایی بۆ بکرێت. مرۆڤایەتی- پیاویە، نەک بەرجەستەکردنی -ژن". هۆی ئەم هەڵوێستەی پلاتۆنۆڤ لە ژنان و وەستانەوەی لە بەرامبەریان بەم جۆرە لەوکاتەدا نازانرێت، کە دواتر گۆڕا دوای ئەوەی کەوتە داوی خۆشەویستی ژنێکەوەو بو بە هاوسەری خۆشەویستی. وادیارە بەگەنجی لەژێر کاریگەری فەیلەسوفی ڕوسی نیکۆلای فیۆدۆرۆڤ بووە کە بە کەسێکی زاهید ناسراوە و لە هەموو ژیانی ژنی نەناسیوە بۆیە ئەمیش ئەم هەڵوێستەی لە سەر ژنان هەبوو. لە کارەکانی پلاتۆنۆڤدا دیمەنی زۆر هەن وێنای هەستی کارێکتەرەکانی ئەکات لە پێویستی سروشتی بۆ سێکس کە ئەم بە نیشانەکانی بۆرژوازی دائەنا. بێگومان نوسەر دواتر هەڵوێستی لەسەر ژن بەتەواوی گۆڕا کاتێك دید و هەڵوێستیشی لە سەر شۆڕش و دواڕۆژی مرۆڤایەتی لە سایەی سۆسیالیستیدا گۆڕانکاری بەسەردا هات.

لە هەموو کارەکانی بلاتۆنۆفدا تێڕوانینێکی بە ترسەوەی تیایە بۆ جیهان و چاوەڕێی کارەسات ئەکات. لە زۆری چیرۆک و ڕۆمانەکانیدا پالەوانەکەی لە کۆتایدا تیائەچێت و ئەمەش ئەبوە هۆی نارەزایی بەرپرسانی ڕۆشنبیری سەر بە حیزب. کاتێك چیرۆکی "تشۆدیک ویبیشکا" لە ڕۆژنامەی "سوپای کار" لە شاری ڤۆرۆنیج بڵاو کردەوە، ڕەخنەگران ڕەخنەبارانیان کرد بەشێوەیەکی ناشرین چونکە باس لە هەڵوێستی خەڵکی دێیەک بەرامبەر ئاگرکەوتنەوەیک ئەکات کە کچێکی منداڵی تیادا ئەسوتێ و دواتر باوکەکەشی خۆی ئەکوژێت. ئەمەش بە شاردنەوەی دیوە جوانەکەی ژیان و پیشاندانی تەنها دیوە ڕەشەکەی لێکدرایەوە. ئەمیش لە ڕەتدانەوەیاندا ئەڵێ: "ئێوە باسی کام جوانی ئەکەن، من بیست ساڵە سەر ئەم زەویە ئەپڕوم هەرگیز توشی ئەو جوانیە پاراوە نەبووم کە ئێوە ئاماژەی پێ ئەکەن". "من هەڵە نیم لەم بۆچونەم،

بەڵکو بەدوای جیهانێکی باشتردا ئەگەڕێم… ئەمەش لە ناوەندە کرێکارێکان و دەوڵەتی کرێکاراندا بە شێوەیەکی ئاسانتر ئەکرێت”.
ئینجا ووتەکەی پێشکینی ئەوتەوە:
من بەسەرهاتی ژیانم بە ترس و نابەدڵی ئەخوێنمەوە،
ئەلەرزم و نەفرەت ئەکەم،
زۆر بە سووتانێوێ سکاڵا ئەکەم و فرمێسک ئەڕێژم،
بەڵام ناتوانم دڵێه دڵتەنگەکانمی پێ بسڕمەوە.

بەخت یاوەری پلاتۆنۆڤ بوو کاتێک لەگەڵ گیۆرگی لیتفین- مۆلۆتۆف ئاشنایی پەیدا کرد چونکە ئەم کەسە بەرپرسی حزب و سەرنوسەری ڕۆژنامەی “فۆرۆنیجیسکایا بیدناتا” (هەژارانی ڤۆرنیج) بوو و بڕوای بە بەهرە ئەدەبێکەی پلاتۆنۆڤ هەبوو و یارمەتی دا لە بڵاوکردنەوەی کارە سەرەتاییەکانی. پەیوەندیەکی هاوڕێتی بەهێز لە نێوانیاندا دروست بوو بەهۆی نزیکی بیروباوەڕیان لە یەکتر و حەزی هاوبەشیان لە فەلسەفە و دەرون ناسی. پاشان مۆلۆتۆڤ داوی لە پلاتۆنۆڤ کرد کاری لەگەڵ بکات لە ڕۆژنامەی” فۆرنیجیسکایا کۆمۆنا”، کە دوایی بو بە سەرنوسەریشی. هەروەها پلاتۆنۆڤی کرێکار- ڕۆژنامەنوس بو بە ئەندام لە یەکێتی ڕۆژنامەنوسانی کۆمۆنیزم لە شارەکەدا.

بە یارمەتی لیتفین مۆلۆتۆڤ توانی یەکەم کتێبی بچووك بڵاو بکاتەوە بە ناونیشانی ” کارەباگەیاندن” کە تیایدا باس لە پرۆژەی گەیاندنی کارەبا ئەکات بە هەمو شوێنکی وڵات و وەکو تەنها ڕێگایەک لە ڕزگار کردنی وڵات لە هەژاری و دواکەوتن و وێرانی. پلاتۆنۆڤ ئەم کتێبەی لە ژێر کاریگەری ووتاری کرچیچانۆفسکی سەرۆکی لیژنەی دەوڵەت بۆ کارەباکردەنی یەکێتی سۆڤێت، کە لە کۆنفرانسی سۆڤیتاتی هەموو ڕوسیا لە سەرپلانی بەکارەباکردنی وڵات “گوێلرۆ” پێشکەشی کرد بوو. پلاتۆنۆڤ پرۆژەی کارەبای بە گرنگترین ئێرکێك کە ڕوبەڕوی ئابوری یەکێتی سۆڤێت بوەتەوە ئەژمارد لە پێناو ڕزگار بون لە برسێتی و سەرما و نەداری و لە هەموشی گرنگتر بنیادنانی کۆمەلگایەکی کۆمۆنیستی. لە مۆسکۆ هەوڵەکانی بۆ بڵاو کردنەوی ئەم کتێبە ڕەت کرایەوە بەبیانوی ئەوەی کە ” نوسەر لە نوسینیدا ڕێگەی قوتابێکانی قوتابخانەکانی کەنیسەی بەکار هێناوە و کەلەبەری زمانەوانی تێدایە و کۆمەلێ تر بیانوو.. .سەرەڕای ئەمەش ئەندامێتی پلاتۆنۆڤ لە حزبی کۆمۆنیستی ڕوسی (بەڵشەفی) پەسەند کرا لەساڵی ١٩٢٠ لەسەر پاڵاوتنی لەلایەن لیتفین-مۆلۆتۆفی هاوڕێییەوە کە لە داواکاری پاڵاوتنەکەی نوسیبوی: ” پلاتۆنۆڤ کرێکار و پرۆلیتاریەکی گەنجە، پرۆلیتاری بوونی تەنها لەڕووی چینایەتیەوە نیە بەڵکو، بە ڕوح پرۆلیتاریایە،

پرلیتاریایەکی ڕۆشنبیر. ئاشنایەتی هەیە لە سەر کارە سەرەکێکانی مارکس… و من بەرپرسیارێتی سیاسی بە ئەندام بونی پلاتۆنۆڤی کرێکار-شاعیر و فەیلەسوف هەڵ ئەگرم لە حزبی کۆمۆنیستی ڕوسی". بەڵام ماوەی ئەندامێتی لە حیزب و خۆلکاندن بە بنچینە پرۆلیتاریەکەی زۆری نەکێشا، پلاتۆنۆڤ چوە جیهانی ئەدەبەوە و بڕیاری دا ڕاستگۆ بێ لەگەڵ خۆی لە کاری داهێنانی ئەدیبیدا دور لە لایەنگیری. هۆی دابڕانی دواتری لە حیزب نازانرێ، کاتێک گواسترایەوە بۆ کراسنۆدار لە ساڵی ١٩٢١ بە کارێکی حزبی، بەڵام وادیارە مەبەستی ئەو چونە ناو حزبێکی شۆڕشگێڕەوە بوو، بەڵام خۆی لە حزبێکی پڕ لە بیرۆکراتی بینیەوە.

یەکێک لە ڕوداوە گەورەکانی کە کاری لە ژیانی نووسەر کرد کارەساتی وشکە ساڵی و برسێتی ناوچەی ڤۆلگا بوو. پلاتۆنۆڤ لە پێشڕەوانی خۆبەخشان بوو لە یارمەتیدانی ناوچە زیان لێکەوتوەکان. لەڕێی ڕۆژنامەکانەوە بانگەوازی کرد بۆ " ڕزگار کردنی ملیۆنەها برای جوتیارمان ئەوانەی لە برسێتی لەناو ئەچن". وتی " برسێکان پێویستیان بە پاڵپشتیە نەك قسە و بەیان نامە… وشەی شیرین برسی تێر ناکات". لەوانەیە ئەم ڕوداوە بەتایبەتی وای لە نوسەر کردبێ ڕوبکاتە کارکردن وەکو ئەندازیارێك لە بواری چاکردنی کشتوکاڵی و بنیادنانی وێستگەی کارەبا لە لادێکاندا. لەسەر ئەم کارەی بۆ ماوەی شەش ساڵ بەردەوام بو، سەرەڕای سەرقاڵ بونی و کەمی کات بەڵام نوسین و شیعری لە یاد نەکرد. پلاتۆنۆڤ، سەرەڕای ئەوەی ئەندازیاری کشتوکاڵ بوو، کاری دروستکردنی بەنداو و وێستگە ی کارەبا بوو، ئەدەبیش پارچەیەکی جیانەبوەوە بوو لە ژیانی . وەکو تیشخۆف کە ئەیوت:" پزیشکی هاوسەرەکەمە و ئەدەبیش دڵدارەکەم". لەو ڕۆژگارەدا نوسیویەتی:" با لە بیر و کار و خەباتدا قارەمان بین. با ئێمە هەموو مرۆڤایەتی بین، نەک لە ڕاستیدا تاکی پەرت و بڵاو ."

پلاتۆنۆڤ دژی زاراوەی "یەکەم جار ووشە بوو" ی کتێبی پیرۆز بوو و گۆڕی بۆ "یەکەم جار کار بوو". لەو ڕۆژگارەدا نوسەر بڕیاری دا واز لە حزب بهێنێت چونکە بینی کە ڕژێم نەیتوانی ڕێگری بکات لەو هەموو کارەساتانەی کە ڕویان دا و کاربەدەستانی حیزب تەنها سەرقاڵی بیرۆکراتی و ڕازانەی خۆیانن و خەمخۆری میللەت نین. هەروەها ڕێکخراوەکانی حیزب خۆیان سەرقاڵ کردوە بە گفتوگۆی دورو درێژی بێ ئەنجام لە کاتێکدا کە ئەبوایە بەکردەیی گۆڕانکاری دەست و برد بکرێت بەتایبەتی لە گەیاندنی کارەبا بۆ دێهاتەکان. لە سەر ئەم

بارە نوسیویەتی ئەڵێ: " دەسەڵاتی سەقەتی تەنها قەناغەکە لە سەر ڕەوتی کۆمەنیزمی، بەمزووانە دەسەڵات ئەگۆڕێتەوە بە جەماوەر بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ بە بێ ناوەندەکی تر.. جەماوەر لە ئانوساتی هەڵماڵیندایە، جەماوەر خۆی، بەبێ ناوەندەکی تر، بەبێ حیزب، بەبێ دروشم".

واتە گەڕانەوە بە بیری مارکس لەسەر دەوڵەتی کۆمەنیستی. پلاتۆنۆڤ و زۆری تر لە ڕۆشنبیرانی شۆڕشگێڕی ئەو سەردەمە بەئومێدی خۆیان دەربڕی لە حیزب دوای کارەساتی ئەو برسێتیەی کە گیانی ٢٥ ملیۆن مرۆڤی کێشا. هەرچەندە دەسەڵات هەوڵی شاردنەوەی ئەدا بەهەموو شێوەیەک و زۆر بەکەمی هەواڵی شوێنە بەرکەوتوەکانی لە ڕۆژنامەکاندا بڵاو ئەکردەوە و باس کردنیشی قەدەغە کردبوو و بە کاری تێکدەرانەی ئەژمارد. بەڵام پلاتۆنۆڤ هیوابڕاو نەبوو لە چاککردنی سیستەمەکە بەیەکجاری، لە هاوینی ١٩٢١ چوە خولی خوێندنەوە لە زانکۆی کۆمەنیستی کرێکاران و جوتیاران لە پارێزگای ڤۆرۆنیچ. لەم کاتانەدا لە نوسینکیدا بەناونیشانی “داهاتوو بە کۆمەنیستە” ناڕەزایی لەسەر باری حیزب دەربڕیوە و داوای کردبوو حیزب پاك بکرێتەوە لە " ڕەگەزی دوکاندارەکان"، و گرنگی بدرێ بە ژیان و گوزەرانی کۆمەنیستەکان و پارێزگاری کردن لە باری جەستەیی و دەرونیان. ئەمەش لە بەرژەوەندی حیزب و هەموو مرۆڤایەتیدایە. زیاتر وتی " ئەگەر کۆمەنیزمان بوێت ئەبێ برژوازیەت لەناو بەرین، نەک تەنها لە ڕوی ئایدیۆلۆجیەوە بەڵکو لە ڕوی جەستەییشەوە و تەبە کردنیشی قبوڵ نەکرێت ئەگەر خۆشی ڕادەست کردەوە بەتاک یان بە کۆمەڵ و داوای لێبوردنی کرد. لەبەر ئەوەی دوژمنمانە بیەوێت یان نەیەوێت”. لەم هەڵوەستەیدا دیارە کە دڵسۆزی بیروباوەڕی شۆڕشگێڕانەکەیەتی کەوای لێکرد بوو پشتگیری لە بەڵشەفەکان بکات لە دەستپێکی شۆڕشەوە. بیرۆکەی بنیادنانی کۆمەنیزمی لە یەک وڵات و دواتر بانگەشە بۆ شۆڕش لەسەرانسەری جیهان ڕەت ئەکردەوە. ئەیویست بەرهەمی گۆڕانکاریەن لە کۆمەڵگای شۆڕشگێردا لە ژیانی خەڵکە سادەکەدا ببینێت نەک لە وتار دروشم و پڕوپاگەندە ەحیزبەکاندا. بەڵام لە ڕاستیدا تۆزە تۆزە لە بیروباوەڕە شۆڕشگێڕەکەی پاشگەز ئەبوەوە.

پاشان بلاتۆنۆف بڕیاری دا لە لادێکان کار بکات. لە ساڵی ١٩٢٢ پەیوەندی کرد بە لیژنەی چاک کردنی کشتوکاڵەوە و لەوێ تا ساڵی ١٩٢٦ لەگەڵ جوتیاران ژیا. لەم ماوەیەدا، شۆڕش گورزەکی بەهێزی لە جوتیاران دا بە سەپاندنی سیستەمی کێڵخۆزەکان (کۆمەڵە کشتوکاڵیە

هاوبەشەکان) بە دەستبەسەرا گرتنی هەموو بەروبوم وئاژەڵەکانیان. چۆنیەتی ژیان و گوزەرانی جوتیارەکان لەم ماوەیەی کە لەگەڵیان ژیا، بوو بەسەرچاوەی گەلێک لە بابەتی چیرۆکەکانی وەکو "شاری گرادۆف" و ماکاری گوماندار" و "مانگا" و هی تریش کە توشی ڕەخنەی توند بونەوە لەلایەن بڵاوکراوە حزبەکانەوە. هەروەها نووسەر بەچاوی خۆی ئەیبینی چۆن پرۆژە کشتوکاڵەکان و پرۆژە کەهرەئاوەکانی کە بە سەرپەرشتی خۆی دروست کرابون تێک ئەدران. هەموو ئەمانەی لە چیرۆکە سەرەتاییەکانی نوسیوەتەوە، یان ڕەنگی داوەتەوە وەکو چیرۆکی "شەیتانی هزر" و "سەرکەشەکانی باگلاژانەف" و " دانیلوک" و "خەر زادەکان" و هەروەها لە دیوانە شیعری "قوڵایی شین" کە لە ساڵی ١٩٢٢ بڵاو بوەوە کە ڕەنگدانەوەی کز بوونی گڕ و تینی شۆڕشگێڕی نوسەری پێوە دیارە.

ساڵی ١٩٢٣ لە سەردانێکی بۆ مۆسکۆ ئاشنای ژیانی ئەدەبی ئەو شارە بوو، دواتر چەند وتارێکی ڕەخنەئامێزی لەسەر کارەکانی ئەلیکسی تۆلستۆی و خوداسیفیتچ و ئەندرێ بیلی و هەندێکی تر لە هاوچەرخانی بڵاو کردەوە، ڕەنگدانەوەی چەپگەری توندڕەوی پێوەدیار بوو و لەهەمان کاتدا بەهرەمەندی پلاتۆنۆڤیشی لە بواری ڕەخنەدا ئاشکرا کرد. گۆڤاری "کراسنایا نیڤا" کێبرکێیەکی ئەدەبی لە ساڵی ١٩٢٤ ڕێکخست ئەمیش بە ناردنی چیرۆکێک بە ناوی "بەتشیلۆ" بەشداری کرد لیژنەی هەڵسەنگێنەر چیرۆکەکەیان بە یەکێ لە باشترین دە چیرۆک هەڵبژارد. چیرۆکەکە باسی چارەنوس و نەڕوخانی پیاوێک کە کاری پاسەوانی ئەکات لە دوای شۆڕش و گەڕانەوەی لە بەرەکانی شەڕی ناوخۆدا و چۆنیەتی هەستکردنی بە تەنیایی و بێکەسی لە کارەکەیدا. گرنگ ئەوەیە ئەم واهەست ئەکات کەوا تەمەنی بە فیڕۆ چوو ئیتر شۆڕش کرا یان نەکرا هیچ لە هەستی ئەم ناگۆرێ. ئەمە یەکەم سەرکەوتنی ئەدەبی پلاتۆنۆڤی لاو بوو لە پایتەخت. شکلۆڤسکی نووسەر نوسیویەتی " پلاتۆنۆڤ نوسەرێکی گەورەیە بەڵام ناوەندی ئەدەبی گرنگی پێ نادات، لەبەرئەوەی شوێنێکی نەدۆزیوەتەوە لە ناو ئەو سندوقانەی کە ئەدەبی تێدا هەڵئەگیرێ. ڕێگای درك کردن بە ڕاستی ڕوسیا گەلێک دژوارە، پلاتۆنۆڤ هەموو پێچ و پەناو و بەردەکانی ڕێگاکە شارەزایە. ئەمەش هەموو گوناهبارین بەرامبەری… وابزانم ئەو پێویستی بە خوێنەری تر بوو".

لە ناوەڕاستی بیستەکان پلاتۆنۆڤ چیرۆکێکی بەناونیشانی "ئەنتی سەکسەس" نوسی کێشەی سەکس لە لای مرۆڤ باس ئەکات. ئەم چیرۆکە فەلسەفیە کە لە ساڵی ١٩٢٥ یان ١٩٢٦ نوسراوە گوزارش لە بۆچونی

نوسەر ئەکات لەسەر (غەریزە) بنەڕەتەکانی مرۆڤ و ئەو توانا زۆرەی بەکاری ئەهێنێ بۆ کۆنترۆڵ کردنی . هەرچەندە نوسەر لە سەرەتای لاویدا پەیوەندی سێکسی بەکارەکی "دژە شۆڕش" ئەژمارد نابێ شوێنی کۆیین هەرچەندە نەبوونیشی ئەبێتە هۆی لەناوچونی ڕەگەزی مرۆڤ. بەڵام ئەم ماناو بەرگەکی تری کردبوو بۆ بەر چیرۆکەکەیدا لە ڕۆڵی وەستاندنەوەی دژی بە شکۆکردنی مرۆڤ و بە کاڵا کردنی هەموو شتێکان لە جیهاندا کە مایەی کڕین و فرۆشتن بێت، لە نێویشیاندا سێکس.

لە شوباتی ١٩٢٦ پلاتۆنۆف هەڵبژێردرا بۆ ئەندامی لیژنەی ناوەندی یەکێتی کشتوکاڵ و دارستانەکان لە مۆسکۆ لە پاداشت کارەکانی کە ئەنجامی دابوو لە بواری چاکردنی زەوی و زار. لەوانە دروست کردنی دەریاچەیەکی دەستکرد و هەڵکەندنی ٣١٥ بیر و وشککردنی ڕووبەری ٧٦٠٠ دیسیاتنا (یەکەیەکی پێوانە لە هیکتارێک زیاترە) بەراوکردنی ٣٠ دیسیاتنا بنیادنانی ٣ وێستگەی کارەبای و ئەمانەو چەند پرد و ڕێگاوبان و زۆرکاری تر کە پەیوەندیان بەکاری ئەدەبیەوە نەبوو. لە ڕاستیدا بابەتی هەموو چیرۆك و ڕۆمانەکانی بلاتۆنۆف لە ژیانی خەڵکانی ئەم بوارەوە سەرچاوەی گرتبوو. بەڵام پلاتۆنۆف زۆر لە مۆسکۆ نەمایەوە، دوای چەند حەفتەیەک دەستی لە لیژنەی ناوەند کێشایەوە چونکە کەسێکی زۆر مەبدەئی بوو لە بابەتی پەیڕەوکردنی دیموکراتیدا و پێشێلکردنی پێ قبووڵ نائەکرا. هەروەها بەهۆی نەبوونی شوێنی نیشتەجێ بوون و نائیکی وەرگرتنی موچە کە ناچاری ئەکرد کتێبەکانی بفرۆشێ کاتێك کوڕەکەی نەخۆش کەوت بەکڕینی خواردن و دەرمان. کار گەیشتە ئەوەی بیر لە خۆکوشتن بکاتەوە کاتێک کاربەدەستان داوایان لێکرد ئەو ژورە چۆڵ بکات کە تێیدا ئەژیان لە بەشە ناوخۆیی سەر بە یەکێتیەکە.

ژیانی لە مۆسکۆ سودبەخش بوو لە ڕووی ئەدەبیەوە چونکە نزیکی کردبوەوە لە ناوەندە ئەدەبیەکان. حەزی نووسین لەلای گەلێک بەهێزتر بوو لە حەزی کارکردن لە بواری چاکردنی کشتوکاڵ. لە ساڵی ١٩٢٦ وتارێکی گاڵتە ئامێزی لەسەر ڕەوشی ناوەندە ئەدەبیەکان نووسی بە ناوی "کارگەی ئەدەب" باسی یەکێتی نوسەرانی ڕووسی ئەکات و چی ئەگوزەرێ تیایدا. ئاماژە بە چۆنیەتی تێپەڕ بوونی خێرای ژیان ئەکات و چۆن نوسەران هەوڵ ئەدەن تێکۆشن بۆ ڕەوشێکە ببن بەڵام ناتوانن پەیدا بکەن . نوسەر داوای بەکارهێنانی زمانێکی زیندوو ئەکات کە لەدەمی خەڵکیەوە وەربگیرێ نەک بەکارهێنانی شێوازێکی پێشوەخت ئامادەی لە کتێبە کۆنەکانەوە وەرگیراو. لە نێوان گاڵتەو ڕاستیدا، نوسەر پێشنیاری دانانی نوسینگەیەک ئەکات هەستێ بە دابەش

کردنی کارەکان لە نێوان نوسەر و ڕەخنەگر و کارگێڕەکاندا لە بەرهەم هێنانی کاری ئەدەبیدا.

توێژەرەوەکان چەند کارێکی گێڕانەوەی پلاتۆنۆڤ دەستنیشان ئەکەن وەکو باشترین بەرهەمەکانی کە لە دوای مردنی ناوبانگیان بۆی پەیدا کرد و بوون بە هۆی ئەوەی کە بە یەکێ لە کۆڵەکەکانی ئەدەبی سۆڤێتی ڕوسی بناسرێ. ئەو کارانەش بریتی بوون لە "چاڵ" و "دەریای مناڵی" و "چیفینگۆر" و "مۆسکفای دڵخۆش" و "خەو". ڕۆمانی چیفینگۆر (وشەیەکە بچوککراوی ناوچەیەکی ئامادباشیی سوپایی قایم کراو و نەبەز وەکو هەمایەک بە سەنتەری گەتی)، باس لە نەهاتی و برسێتیەک ئەکات لە یەکێتی سۆڤێت کە ماوەی پێنج ساڵی خایاند، خەڵکی ناچار بوون دێهاتەکان چۆڵ بکەن لە برسانا ڕوو بکەنە دارستانەکان و شارەکان، زخار بافلۆفیچی پاڵەوانی ڕۆمانەکە بە خێزان و بێ خانوو بوو بە تەنیا لە دێکە مایەوە. شەوێکیان لە گەرمەی دەنگی هاژەی باران گوێی لە دەنگی شەمەنەفەرێک بوو کە لە دوورەوە ئەهات و دەمێک بوو چاوەڕێی ئەکرا. بە بەیانەکەی شتومەکەکانی کۆ کردەوە و چوو بۆ شار، توانی کارێک لە وێستگەی شەمەنەفەرەکان بدۆزێتەوە و بڕیاری دا لە شار بمێنێتەوە.

خێزانی بروخر دڤانۆڤ، یەکێکی تر لە پاڵەوانەکانی ڕۆمانەکە شانگزە مناڵیان بوو بوو، بەڵام تەنها حەوتیان لە ژیاندامابوون. مناڵی هەشتەمیان دەزیەوە ناوی ساشا بوو، کوڕی ماسیگرێ بوو سەودای تاقی کردنەوە و ئاشکرا کردنی چارەنووسی مرۆڤ لە پاش مەرگ پاڵی پێوە نابوو خۆی لە ڕووبارەکە بخنکێنێ بۆ ئەوەی بزانێ لە پاش مردن چی ڕوو ئەدا. ساشا هاوتەمەنی یەکێک لە مناڵەکانی خێزانەکە بوو ناوی برۆشکا بوو. لە وشکە ساڵەکە خێزانەکە دووانەیەکیان بوو، برۆخۆر کیسەیەکی دروست کرد و دایە دەست ساشا بە ڕێی کرد بە سەر جادەکان بە سواڵ کردن، برۆخر کە هاتە ژوورەوە بە هاوسەرەکەی و مناڵەکانی ووت : " هەموومان کێوی و بیقیمەتین". ساشکاش بەرەو گۆڕستانەکە ملی ڕێی گرت بۆ سەر گۆڕەکەی باوکی بۆ ئەوەی ماڵئاوایی لێبکات. بیری کردەوە کاتێک بتوانێ پڕ کیسەکەی نان کۆ بکاتەوە کەندۆڵەیەک لە تەنیشت گۆڕەکەی باوکیەوە هەڵ ئەکەنێت بۆ ئەوەی تیایدا بژی چونکە بێ ماڵە.

زخار مناڵی خۆش ئەویست و تەنیا بوو، خێزانی نەبوو، حەزی ئەکرد ساشا بگرێتە خۆی و گەورەی بکات بۆیە داوای لە برۆشکا کرد ساشکای بۆ بدۆزێتەوە لە پاداشتی ئەوە ڕۆبڵێکی بداتێ. ساشا دۆزرایەوە و زخار گرتیە خۆی و گەورەی کرد، گەنجێکی زیرەکی لێ دەر چوو. لە

سەنتەرەکی ڕاھێنان لە وەستگەی شەمەندەفەر دەست بەکار بوو. هەموو کاتی ئێوارانیشی بەخوێندنەوە و دواتر بە نووسینیش بەسەر ئەبرد. بەڵام هەستی بە بۆشاییەکی ڕوحی و ژیانێکی بێ مانا ئەکرد، زخار ئامۆژگاری ئەکرد و هەوڵی ئەدا دووری خاتەوە لەو جۆرە بیرکردنەوەیە و خۆی ئازار نەدا. شەڕ بەرپا بوو دواتر شۆڕشی بەدوادا هات. لە شەوێکی ئۆکتۆبەردا کاتێک زخار گوێی لە تەقەی سەرجادەکە بوو بە ساشای ووت:" وا بە عەقڵەکان دەست بەسەر دەسەڵاتدا ئەگرن، لەوانەیە ژیان داناتر ببێ".

بە بەیانەکەی ڕۆیان کردە شار بۆ ئەوەی لەبارترین و گرنگترین حیزب بدۆزنەوە و پەیوەندی پێوە بکەن. ڕۆیان لە بینای شارەوانی کرد کە نوسینگەی حیزبەکانی تیا بوو. زخار حزبی خۆی دۆزیەوە بەڵام کەسی نەدۆزیەوە لەگەڵی بدوێ لە کۆتاییدا لەوسەری ڕاڕەوەکە لای دەرگاکە کەسێکی دۆزیەوە دانیشتبوو پێی ووت کەوا هەموان ڕۆیشتن بۆ ئەوەی دەست بەسەر دەسەڵاتدا بگرن و بەمزوانە مەتەڕەکە کۆتایی دێت و دوای ساڵێکی تر سۆسیالیستی پێیەوە ئەکرێ، ئەمڕۆ تەنها مامەڵە لەگەڵ دامودەزگاکان ئەکرێ. زخار داوای کرد ناونوس بکرێن لە حیزب. لە ماڵەوە زخار بۆ کوڕەکەی ڕوون ئەکردەوە و ئەیوت:" دێی بەڕێشەڵفی ئەبێ بەتاڵ بێ بۆ ئەوەی جێی هەموانی تێا بێتەوە". دوای شەش مانگ ساشا چووە خولی کرێکارانی هێڵی ئاسنەوە دواتر پەیمانگای پۆلیتەکنیك. بەڵام خوێندنەکەی تەواو نەکرد چونکە دەسەڵاتی حیزب بڕیاری دا بینێرێت بۆ بەرەکانی شەڕی ناوخۆ… لە شارێکی دووری ناوەڕاستی دەشتەکان.

سەفەری ئەوەی کرد بەڵام هەر زوو بروسکەیەک لە ناوەندەوە هات کارێکی تریان پێ سپارد لە شارەکەی خۆیان. ڕێگای گەڕانەوە زۆر قورس بوو، کە گەڕایەوە ماڵەوە توشی نەخۆشی تیفۆئید بوو. باوکی بە هیوا بوو لە چاک بونەوەی تابوتێکی بۆ دروست کرد چاوەڕێیی مەرگی ئەکرد، بەڵام دوای چەند حەفتەیەک چاک بوو سۆنیای کچە دراوسێیان سەردانی کرد. باوکی بیری کردەوە تابوتەکە بگۆڕێ ولانکەکی مناڵانی لێ دروست بکات چونکە کوڕەکەی درەنگ یا زوو ئەبێ سۆنیای دراوسێیان بخوازێت. ساشا کارێکی تری پێ سپێردرا لە لایەن حیزبەوە ئەویش گەڕان بوو بە هەموو ناوچەکانی سەر بە پارێزگاکەیاندا " بە دۆزینەوەی ئەو کەمێنیستانەی توانای کار کردنیان هەیە". بەڵام کەوتە دەس ئاژاوەگێڕەکان، بەڵام لەلایەن دەستەیەک لە پاسەوانانی سورەوە ڕزگار ئەکرێت ولەگەڵ فەرماندەکەیان، کەبینکین، خۆ بە یەکتر ئەناسێنن وپێی ئەڵێ کەوا بەشداری کردنی لە شەڕ تەنها لەبەر

خانمە شۆڕشگێری کۆمۆنیستی ئەڵمانی ڕۆزا لۆکسمبۆرگە کە حەزی لە ئەکات.

هەر لە درێژەی گەڕانەکانیدا چیبەرینی ناسی کە سەرۆکی لیژنەی شۆرشگێڕی بوو لە شاری چیفینگەر، شاری سۆسیالیستی ڕاستەقینە. ساشا بڕیار ئەدا بڕوا بۆ ئەم شاری خەونە. بینی خەڵکی شار تا درەنگانێکی ڕۆژ ئەخەون بە ئارەزوی خۆیان، شایانی ئەوەن لە پاش ساڵانێکی درێژ لە ناسۆری و چەوسانەوە. کاتێک پرسی خەڵکی شار چ کارێک ئەکەن چیبەرین پێی ووت ئەمان چارەسەری "ڕوحی مرۆق" ئەکەن ئەمە کاری سەرەکیانە. بەرهەمیشیان برادەری و ڕوحی هاوڕێتیە، هەروەها وتی نابێ هەموو شتەکانی شار باش بن ئەبێ هەندێک کەمو کورتی هەبێ بۆ ئەوەی خەڵکی شار تۆزێک تەنگی بچێژن. کۆمۆنیستی ئەبێ تاڵیەکی تێدا بێت تاوەکو تامەکەی خۆش بێت. ئینجا لیژنەی نائاسایی پێك ئەهێنرێ کە هەڵ ئەستێ بە ئامادە کردنی لیستەی ناوی هەموو ئەو بورژوانەی کە هێشتا لە ژیانیدا ماون لە دوای شۆڕش. پیاوانی سەر بە ئاسایش هەموویان لەناو ئەبەن، دوای ئەوەی گولە باران ئەکرێن، چیبەرین ئەڵێ:" ئێستا هەموو شتەکان چاک ئەبێن"، ئینجا داوا لە هاوسەری بورژوا کوژراوەکان ئەکات بۆیان بگرین و خۆشی ئەڕوا بۆ خەوتن لە دوای ڕۆژێک لە کاری هێز پڕوکێن.

لەگەڵ ئەم هەمووەشدا هێشتا کەبینکین فەرماندەی دەستەی پاسەوانە سورەکان هەست بە بوونی کۆمۆنیزمی ناکات لە چیفینگەر، پیاوانی ئاسایش ئەبات و ئەڕوات بۆ گەڕان بەدوای نیمچە بۆرژوازەکانا و هەموویان کە ئەکاتەوەو نەفیان ئەکات بۆ شوێنە دورەکان. پاشان پرۆلیتارەکانی شار و ئەوانەی تر کە لەدەرەوەی شارەوە بانگ کرابوون لەلایەن کۆمۆنیستەکانەوە، هەموو خواردنە کەڵەکە کراوەکانی ماڵە بۆرژواکان ئەخۆن و تەنانەت یەک مریشکیش ناهێڵن. چیبەرین باوەڕی وابوو کە بەختیاری هەمیشەیی لە ژیان خۆی دێتە دی بەبێ هەراسان کردنی پرۆلیتاریا چونکە بەختیاری ژیان-ڕاستی و زەرورەتە.

بەڵام کەبینکین بە شارا ئەسوڕێتەوە بە دڵتەنگی، چاوەڕێی ساشکا دفانۆف ئەکات بۆئەوەی ڕای بزانێت لەبارەی ژیانی تازەوە. بەڵام ئەمیان هات بۆ شار و هیچ شوێنەوارێکی کۆمۆنیستی نەبینی، لەوانەیە لە ورگی خەڵك خۆی حەشار دابێ. ئینجا کەوتە پێشبینی کردنی ئەوەی بۆچی بەڵشەفەکان لە چیفینگەر ئاواتی کۆمۆنیزمی ئەخوازن بەم گەرمیە، لە کاتێکدا کۆمۆنیزمی مانای کۆتایی مێژوو و کۆتایی زەمەنە. زەمەنیش تەنها لە سروشت ئەڕوا و مرۆقیش گیرۆدەی خەمەکیە.

ساشا، جیهازێکی داهێنا ڕوناکی خۆر ئەگۆڕێ بۆ وزەی کارەبا بۆ ئەم مەبەستە هەموو شوشەی پەنجەرە و ئاوێنەکانی شار لەکرانەوە بەڵام جیهازەکە کاری نەکرد لەبەر چەند هۆیەک. پرۆژەیەکی تر کرا، تاوەرێک بنیاد نرا تیشکی ڕوناکی ئاگری لەسەر بوو ڕێنمایی وون بوەکانی دەشتە دورەکانی ئەکرد. بەڵام کەس بە ڕێنمایی ئەم ڕوناکییەوە لە دەشتە دورەکانەوە نەهات. لە مۆسکۆوە هاوڕێ سربینۆف هات بۆ بەسەرکردنەوە و خەمڵاندنی کارەکان لە چیفینگۆر، بینی هیچ کام لە کارەکان سودبەخش نین. چیبۆرین لە ڕونکردنەوەی هۆکان ووتی: “ئێمە کار ناکەین بۆ سوود وەرگرتن، بەڵکو لە پێناو یەکتریدا”. سربینۆف لە ڕاپۆرتەکەیدا بۆ سەروی خۆی نووسی:”لە چیفینگۆر شتی شادی بەخش زۆرە بەڵام بێ سوودن”.

لە کۆتایدا کاربەدەستان بڕیاریان دا ژن ڕەوانەی چیفینگۆر بکەن بۆ بەردەوام بوونی کرداری زاو زێ بەڵام گەنجانی شار گەرمییان تەنها لە باوشیانیاندا بەدی ئەکرد چونکە هەوا ساردی کرد بوو لەگەڵ نزیک بونەوەی پاییزا. هەواڵگرێك هات و هەواڵی هێرشی کازاکەکانی بۆ سەر شار هێنا، شەڕ لە نێوان خەڵکی شار و کازاکەکان بەرپا بوو زۆری بۆڵشەفەکان کوژران. ساشا و کۆبینکینی بریندار هەڵهاتن بەرەو دەشتەکان، هاوڕێ بریندارەکەی گیانی لە دەست دا. ساشا سواری ئەسپەکەی کە ناوی “هێزی پرۆلیتاری” ە ئەبێت تێی ئەتەقێنێ بەرەو دەشتەکان بەلای دێکەی خۆیاندا تێ ئەپەڕی بە بێ وەستان تا ئەگاتە سەر دەریاچەی مۆتیفە کە باوکی پێش ماوەیەکی دوور تێیدا خنکاو لاشەکەی تێدا مابوو. ئامرازی ڕاوە ماسەکەی خۆی بینی کە کاتی مناڵی بەجێی هێشتبوو لەوێ. ئینجا بەزۆر “هێزی پرۆلیتاری” دائەگرێتە ناو دەریاچەکە و لەسەر زینی ئەسپەکەوە خۆی فڕێ ئەداتە ناو ئاوەکەوە و بەدوای ڕێگاکەی باوکیا ئەگەڕێ کە گرتیە بەر بۆ ئاشنا بوون بە چارەنووسی مرۆڤ لە دوای مردن. زخار پاڤلۆڤیچیش هات بۆ چیفینگۆر بە گەڕان بەدوای کوڕەکەیدا کە پەروەردەی کرد بوو، بەڵام تەنها برۆشکای مێردمناڵی بینی دانیشت بوولە پاڵ خانویەکی نیمچە ڕوخاودا لێی ئەپرسێ:” لەبەر خاتری من ساشام بۆ بدۆزەرەوە ڕۆبڵێکی ترت ئەدەمێ” ئەویش وەڵامی ئەداتەوە:” بۆت ئەهێنمەوە بە بێ بەرامبەر” و دەست بەگەڕان ئەکات بەدوای ساشادا.

پلاتۆنۆف ئەم ڕۆمانە فەلسەفە ئامێزەی نووسی، کەوا بەسەر و بەری لە کات بەفیرۆدان لە بنیادنانی کۆمەڵگەیەکی نموونەیی بەبێ هەبوونی کۆڵەکەکانی ئەو بنیادنانە بەرجەستە ئەکات. دەمێکی تر (ساڵی١٩٢٨) لە ژیانی داهێنانی نوسەر کە تۆزە تۆزە لە دۆخی پێگەیشتنی

ئایدیۆلۆجی نزیک ئەبووەوە، درکی بەوە کردبوو کە ئەوەی خەیاڵەتی ئەو مرۆڤە نموونەییە خەیاڵاوییەی خەون بە گۆڕینی هەموو گۆی زەویەوە ئەبینێت و زۆری ئەو دروشمانەی کە حیزب بەرزی کردەتەوە یوتوپیان قابیلی پراکتیزە کردن نین لە هەل و مەرجی ئەو ڕۆژگارەی وڵاتدا و دەسەڵات خەڵک هەڵئەخەڵەتێنێ. ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە خۆشی لە ژێر کارتێکردنی فەیلەسوفە ئیدیالیستە ڕوسەکانی وەکو ڤیدۆرۆڤ خاوەن بانگەوازی برایەتی لە نێوان مرۆڤ و بیردیایف خاوەن “بیرۆکەی ڕوسی” کە فیۆدۆر دۆستیۆفسکی ئیلتیزامی پێوە کردبوو، بوو. بەڵام پلاتۆنۆڤ هەوڵی تێکەڵکردنی بیری لەگەڵ ئەزمونی شۆڕشگێڕی-بەلشەفی ئەدا.
پاڵەوانی ڕۆمان و چیرۆکەکانی هەوڵ ئەدەن نمونەیەکی باڵاو بە وێنەی جێگیر دەستەبەر بکەن بەڵام ئەنجام دانی ئەو کارانە لە ژیانی ڕاستیدا شکست ئەهێنێ و لەکۆتاییدا گیرۆدەی خەمێکی ئەبن و دەرچەیەک بەدی ناکەن لە دور کەوتنەوە و سەرهەڵگرتن زیاتر یان جوڵە و گۆڕانی هەمیشەیی و ئۆقرە نەگرتن وەکو لوی، یەکێک لە پاڵەوانەکانی چیفینگۆر کە باوەڕی هێنا بەوەی کە کۆمۆنیستی جوڵەی هەمیشەیی و گۆڕانە بە سەرتاسەری وڵاتدا. بۆیە پلاتۆنۆڤ خۆی هاواری:” با ملی ڕێ بگرین.. بەڵێن” ئەکرد.ئەم ڕۆمانە لەسەردەمی ژیان و دوای مردنی نوسەریش بە ماوەی دەیەها ساڵ بیرچووبووەوە تاوەکو ساڵی ١٩٧٢ ئینجا چاپ کرا. لە ڕاستیدا بریتی بوو لە تێکەڵەیەك لە تراژیدیا و کۆمیدیا و خەیاڵ و غەیبیات و شرۆڤەی سیاسی. جۆرێکی نوێ بوو لە داهێنانی ئەدەبی هەزم کردنی ئاسان نەبوو. تەنانەت گۆرکیش، ستایشی ڕۆمانەکەی کرد بەڵام لە گەڵ بڵاو کردنەوەی نەبوو، چونکە پێی وابوو کە جەماوەر بە ئاسانی قبووڵی ناکات.

شایانی باسە ڕۆمانەکەی تر “چاڵەکە”، کە ئەمیش لە شاکارەکانی پلاتۆنۆڤ ئەژمێردرێ لەساڵی١٩٣٠ نووسی و لە ساڵی ١٩٨٧ بڵاو کرایەوە. ڕوداوگەلێکی هاوشێوە ئەگێڕێتەوە لە دروستکردنی دامەزراوەیەك کە ببێت بە کۆشکی کۆمۆنیستی لە داهاتودا، بەڵام ناکۆکی نێوان کرێکاران جوتیاران شکست بە پرۆژەکە ئەهێنێ و چاڵەکە ئەبێت بە گۆڕێکی بەکۆمەڵ. ڕۆمانەکە سەرزنشتی یوتوپیا ئەکات لە ڕژێمی حوکم لەو ڕۆژگارە و داڕوخانی ئەو بیرە کۆمۆنیزمیەی کە واقعی ژیانی پشتگوێ ئەخست و تەئکید ئەکاتەوە کەوا سیستەمی سۆشیالیستی ناتوانرێت بنیاد بنرێت ئەگەر واقعی کۆمەڵگا و بارودۆخی دەوڵەت لەبەرچاو نەگیرێت. لە ڕاستیشدا پلاتۆنۆڤ هەرگیز باوەڕی نەگۆڕا بەوەی کە داهاتوی مرۆڤایەتی لە سایەی سۆشیالیستیدا

ئەبێت. پاڵەوانی ڕۆمانەکە، ڤۆشیف، کرێکارێکی گەنجە بڕیار ئەدات واز لە کار بهێنێت و بە پێ بڕوا بۆ شارێکی تر. ئێوارەی بەسەردا دێ لە دەشتێکا بڕیار ئەدا لە چاڵێکا بخەوێ شوانێک دێت و خەبەری ئەکا تەوە پێی ئەڵێ کەوا کارکردن دەست پێ ئەکات بە هەڵکۆلینی بنەمای دامەزراوەی کۆمۆنیزمی چاوەڕوان کراو.

ئەندازیارێک و کۆمەڵی کرێکار دێن، کاری ڕوپێوی تەواو ئەکەن و دەست بە هەڵکەندن ئەکەن. ڤۆشێڤیش ئەچێتە پاڵیان و دەست بەکار ئەبێ و لەگەڵیان ئەخواو ئەخەوێ. هاوڕێ باشکین ئەهات بۆ پشکنین و لە ڕەوشی کارەکە ناڕازی بوو و ئاگاداریان ئەکاتەوە کەوا ڕەوتی سۆشیالیستی بەبێ ئەمان بەردەوام ئەبێت، ژیانی ئەمان (تەمەڵەکان) بێ مانا ئەبێت و ئەمرن. چیلکینی کرێکاریش کەپرێکی نیمچە وێران ئەدۆزێتەوە. ژنێکی نەخۆشی لەسەرە مەرگدا تیا ئەژی لە گەڵ کچە بچکۆلانەکەی. ژنەکە ئەمرێت و کرێکارەکەیش کچە بچوکەکە لە گەڵ خۆی ئەبات. کچەکە لێی ئەپرسیت دایکم بۆ مرد؟ ئەویش لەوەڵامدا ئەڵێ: لەبەر ئەوەی برژوازی بوو یان فریشتەی مەرگ ڕوحی کێشا. هاورێ باشکین بڵندگۆیەک دائەمەرزێنێ بەرنامەکانی ڕادیۆی پێ پەخش ئەکات کە داوای کۆکردنەوەی ڕوەکی کرابیفا و چۆنیەتی چاک کردنی تیسکی کلك و لاملی ئەسپ و شتی گرنگی لەو بابیتانە بڵاو ئەکاتەوە. کە بێزاری باڵ ئەکێشێ بەسەر کرێکارەکاندا لە ئاکامی ئەم باسە بێ مانایانەدا هەندێکیان داوای ڕاگرتنی پەخشەکە ئەکەن وئەبێ بە شەڕ لەناو کرێکارەکاندا. ئێوارە سافرۆنۆفی کرێکار کە توشی خەوزڕان بوبو هاواری کرد:" هێی..کۆمەڵێ مرۆڤ… ناکرێ سەرای کۆمۆنیزمی لە ئێوە دروست بکرێ". بەڵام کرێکارەکان پرسیاری ئەسڵو فەسڵیان لە کچە بچوکەکە ئەکرد ئەویش ئەیوت: "دايك و باوكم حەزيان نائەكرد بە برژوازێتی لەدایک ببم بۆیە لەگەڵ پەیدا بوونی لینین لە دایک بووم". سافرۆنۆف سەرسامی وەڵامەکە ئەبێت بۆی□ ئ□□□□ت: " د□س□□اتی س□□ڤ□تیمان هەمیشە بە توندوتۆڵی ئەمێنێتەوە مادام هەتا مناڵەکانیشمان، دایکانیان لەبیر نیە، هاورێ لینینیان لەبیرە".

کرێکارەکان لە کۆبونەوەی ئەمڕۆیاندا بڕیاریان دا وەفدێکی خۆیان بن□□رن بۆ لای جوتیارەکان بە مەبەستی فێرکردنیان لە چۆنیەتی ڕێکخستنی کۆڵخۆزاکان، بەڵام جوتیارەکان ئەندامانی وەفدەکەیان کوشت. ئینجا کرێکارەکان چوون یارمەتی جوتیارە چالاکەکانی ئەو بوارە بدەن کە لەگەڵ دروستکردنی کۆڵخۆزەکان بون. کۆبونەوەیەک لە نێوان لایەنگران و ئەوانی تر کە دژی بوون بەسترا. چالاکوانانی لایەنگری دروستکردنی کۆڵخوازەکان لیستێکیان بە ناوی لایەنگران و

یەکێکی تریش بە ناوی کۆڵاکەکان کە جوتیارە دەوڵەمەندەکان بوون ئامادە کرد بۆ ئەوەی بەروبوم و زەوی و ئاژەڵکانیان دەست بەسەرا بگیرێت. کرێکارەکانیش هەڵئەستن بە دروست کردنی کەڵەکێک بۆ کۆڵاکەکان تاوەکو دواتر بیانخەنە سەری و بیاندەن بە ئاوی ڕوبارەکەدا بەرەو دەریا. جوتیارە هەژارەکانیش بەزمی گۆرانی و مۆسیقایان گەرم کردوە لە خۆشی دەست پێکردنی ژیانی نێو کۆڵخۆزەکان. دوای ئەوەی دانیشتن پاش چاک کردنی هەموو ئامێرە کشتوکاڵێکان لە وۆرکشۆپەکە و سوتاندنی هەموو خەڵوزەکەی کە لەوێ بوو، دوای ئەمە بێزاری دای گرتن لە بێ کاری.

ڕۆژی دواتر کرێکارەکان خەڵکی دێکەیان برد بۆ شار بۆ کارکردن لە چاڵەکە. کاتی ئێوارە کرێکارەکان ئەگەرێنەوە سەر چاڵەکە ئەبینن کەوا بەفر پڕی کردۆتەوە و کەس لە شوێنی نوستنی کرێکارەکان نیە لە ناستیا بچکۆلە زیاتر. بەڵام چاڵەکە زۆر گرنگ نیە بەلایانەوە لەبەر ئەوەی هەموو ئێستا بیریان لای چۆنیەتی ب□□او کردنەوەی ک□م□□□□ی جوتیارانن لە لادێکاند. بۆ بەیانێکەی زوو ناستیا ئەمرێ، ڤۆشیف ب□رامبەر لاشەکەی ئەوەستێ زمان حاڵی ئەڵێ ژیان هیچ تامێکی هەیە بەبێ ئەو چونکە سەرچاوەی خۆشی ژیانی بوو. دواتر کۆڵخوازێکان هاتن بۆ کارکردن لە چاڵەکە زۆر بە گەرمی وەکو ئەوەی ب□□□ی □زگار بونیان لە چاڵەکەدا ئەدۆزنەوە. هەتا ئەسپەکانیشیان کار پێ ئەکرد لە دەرهێنای بەردەکانی چاڵەکە. جوتیارەکان بڕیاڕیاندا ببن بە پرۆلیتاریا بەمەش بڕیاری مەرگیان بەسەر خۆیاندا دا وەکو چینێکی کۆمەڵگا. ڤۆشیقی کرێکار، خەمبار بۆ مەرگی کچەکە، ئیتر هەرگیز کاری نەکرد لە چاڵەکە ووتی ” من پەروەردە کراوی ئمپریالیستی قێزەونم، کۆمەنیستی بابەتێکە پەیوەست بە مناڵان، بۆیە ناستیام خۆش ئەوەیست.. ئێستا ئەڕۆم بۆ ئەوەی هاورێ باشکین بکوژم “. بە عەربانەکەی ڕۆیشت بۆ ئەوەی جارێکی تر نەیەتەوە بۆلای چاڵەکە. چلیلکینش گۆڕێکی قوڵی بۆ ناستیا هەڵکەند بۆ ئەوەی گوێی لە ژاوە ژاوی دەرەوە نەبێت.

پلات□ن□ق ل□ سەرەتای سیەکانەوە ئەینووسی بەڵام نووسینەکانی لە چەکمەجەی مێزەکەیا ئەمایەوە. ستالین توڕە بوو بوو لێی لە دوای ب□□اوکردنەوەی چیرۆکی “بۆ خەزن کردن” (١٩٣١)، هەروەها قەدەغەی خستە سەر ب□□او کردنەوەی هەموو کارو وتارە ڕەخنەیەکانی و گ□قاری “رەخنەی ئەدەبی”یشی داخست کە کارەکانی ئەمی ب□□او ئەکردەوە. تەنانەت چیرۆکی ” بای خاشاك”یش (١٩٣٤) کە دژی فاشیەت بوو، قەدەغە کرا بەبیانوی بوونی ڕوحی گاڵت□ج□ی و “دوور کەوتنەوەی لە ڕاستی”.

بۆیە لەو سەردەمە کارەکانی وەکو ڕۆمانی "مۆسکفای بەختیار" و ڕۆمانی "دەریای مناڵی" و شانۆگەری "دەنگی باوك" و وتارەکانی لەسەر پۆشکین و گۆرکی و ئاخمەتۆقا و هەمنگوای و چابیك و باوستۆقسکی و گرین بڵاو نەکرانەوە. لەم کاتانەدا لە چارەکردنی بابەتە کۆمەڵایەتییەکان دوور کەوتەوە و زیاتر لەسەر ئازاری ڕوحی مرۆڤ و بابەتی خۆشەویستی بە ڕروحیانەتێکی فەلسەفییەوە بابەتگەلێکی ئەنووسی. هەروەها چیرۆکی "ڕوباری باتۆدان" و "فرۆ" ئەفرۆدێت" و "خانوێکی قوڵ لە باخی شار" کە زیاتر لایەنی سایکۆلۆجی لە وەسفی کەسایەتییەکان ئەخاتە بەرچاو کاری نووسەرن لە هەمان سەروەختدا. لە ساڵانی ١٩٣٣-١٩٣٥ دوای گەشتەکەی بۆ تورکمانیا ڕۆمانی "خەو" ی نووسی کە پاڵەوانەکەی ئەیەوێت میللەتەکەی لە ناوچوون ڕزگار بکات بە دامەزرێندنی کۆمۆنەیەک بەڵام لە هەوڵەکەی سەرکەوتوو نابێت.

پلاتۆنۆق لە سەرەتای سەدەی بیستەم دەرکەوت کاتێك ڕەوشەکە تەواو پێگەیی بوو بە شۆڕشەکەی ڕوسیا. لەو ساڵانەدا بەهرەی هەڵکەوتوی دیار دەرکەوت کە باشترین داهێنانی ئەنجام دا لە بواری ئەدەبی ئەو سەردەمەدا. نموونەی " دۆنی لەسەرخۆ"ی شۆلۆخۆق، "رۆژانی خێزانی تۆربین" و "پاسەوانی سپی"ی میخائیل بۆڵگاکۆق و "ڕوسیای خوێناوی"ی ئارتێم ڤیسیۆلی و " سوپای سوارە سورەکان"ی ئسحاق بابل و "ئێمە"ی زامیاتین و قەسیدەی " باشە" ی مایاکۆڤسکی و " ژنە نەناسراوەکە"ی ئەلێکزەندەر بلۆك و هی تریش. لە کارە ئەدەبەکاندا ڕوحی تراژیدیا، هاوڕێ لەگەڵ گاڵتە هاتن بە واقع و ڕوانینە داهاتوو بە چاوی ئومێدەوە لە یەک کاتدا بەرجەستە ئەکات.

لە ساڵی ١٩٣٨ پلاتۆنۆق تووشی هەندێ ناخۆشی بوو، کوڕەکەی کە تەمەنی ١٥ ساڵ بوو گیرا بە تاوانێکی هەڵبەستراو هۆکەی نامەیەکی بێ ئیمزا بوو نێردرا بوو بۆ پۆلیس دەربارەی پلانی ئەم گەنجە بۆ ڕوخاندنی ڕژێمی سۆقێتی. دواتر ئاشکرا بوو کە هاوپۆلێکی خۆی لە قوتابخانە رکابەری بووە لە خۆشویستنی کچێکی قوتابخانەکەیان بۆ ئەوەی لێی ڕزگار بێت ئەو تاوانەی بۆ هەڵبەستوە وەك ئەوەی لە ڕۆمانی "مۆنت کریستۆ"ی ئەلیکزەندەر دۆمادا هاتوە. پلاتۆنۆق بە هەموو شێوەیەک هەوڵی دا کوڕەکەی ڕزگار بکات لە ڕێی ناسیاوەکانییەوە وەکو شۆلۆخۆق بەڵام دوای تێپەڕ بوونی سێ ساڵ ئینجا بەربوو دوای ئەوەی تووشی نەخۆشی سیل بوو بوو. پلاتۆنۆق خۆی خزمەتی کوڕە نەخۆشەکەی ئەکرد بۆیە خۆشی توشی هەمان نەخۆشی بوو هەر بەو نەخۆشییەش لە ساڵی ١٩٥١ کۆچی دوایی کرد .

لە عەرەبییەوە/ نەجات عەزیز

*فرانتز کافکا (1924-1833) نوسەری ناسراوی چیك. بەرهەمەکانی بە زمانی ئەڵمانی نوسیوە و ڕەخنەگران بە یەکێ لە دیارترین نوسەرەکانی سەدەی بیستەمی ئەژمێرن.

*** وێنەکەی سەرەوە پەیکەری (پلاتۆنۆڤ)ە لە شاری ڤۆرۆنیچ**